

VIGYÜK A GYERMEKEKET A SZABADBA

KI A TANTEREMBŐL NAP

2016. június 10.

A „Ki a tanteremből” nap egy független, alulról induló kezdeményezés, mely Nagy-Britanniában született 2012-ben. A „Forrás” Környezeti Tevékenységek Központja (lengyelül: „Źródła” Oórodek Działań Ekologicznych) az ünnepet 2015-ben bevezette Lengyelországban, az idén pedig a Magyar Környezeti Nevelési Egyesülettel, a szlovákiai Daphne – Inštitút aplikovanej ekológie és a csehországi Sluňákov – centrum ekologických aktivit města Olomouce szervezetekkel közösen fordult a magyarországi, lengyelországi, csehországi és szlovákiai iskolákhoz, hogy együtt ünnepeljük meg ezt a kivételes napot – melyen a gyermekek és az ifjúság a tanáraikkal közösen otthagyják a tantermet és kimennek tanulni a természetbe.

Koncepció és kidolgozás: Gosia Świderek
Szövegek: Marta Karbowiak, Gosia Świderek,
Karolina Baranowska, Agnieszka Gaszyńska
A grafikát tervezte és szedte: Piotr Świderek
Rajzok: Magdalena Krzywkowska
Fotók: Gosia Świderek, Kasia Mateja,
Agnieszka Gaszyńska

A kiadványban kihasználásra kerültek az alábbi kiadvány részletei: „A vadon irányába. Beszélgetés a természetben való oktatásról”, Kiadta: ODE Źródła, Łódź 2016

A játékok forrása:

Denevér és lepke, Természetes zenekar, A fa lelke – Games for Nature, Environmental education through the eyes of young people, 2010

Hétirányú vers, A fák őrei – Chris Holland, I love my World, 2009/2012

Felidézés – Joseph Bharat Cornell, Sharing Nature: Nature Awareness Activities for All Ages, 2015

A többi játék a „Forrás” Környezeti Tevékenységek Központja archívumából származik.

Kiadó:

„Forrás” Környezeti Tevékenységek Központja
(Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”)
ul. Zielona 27, Łódź 90-602, Lengyelország
www.zrodla.org

Łódź 2016

ISBN 978-83-64595-09-7

Ez a mű a Creative Commons

„A szerző elismerése – Nem kereskedelmi célú felhasználás – Kapcsolódó művek nélkül 4.0”
licence alapján elérhető

(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

A könyv tartalma nem kereskedelmi jelleggel másolható és terjeszthető a forrás és a szerző feltüntetésének feltételével.

„Forrás” Környezeti Tevékenységek
Központja – Lengyelország

Magyar Környezeti Nevelési
Egyesület – Magyarország

DAPHNE – Inštitút aplikovanej
ekológie – Szlovákia

Sluňákov

Sluňákov – centrum ekologických aktivit
města Olomouce – Csehország

The project „Visegrad – into the wild”
is financed by International Visegrad Fund
(Standard Grant No. 21520412)

Tartalomjegyzék

● Ki a Tanteremből nap	6
● Mit lehet csinálni a Ki a Tanteremből napon?	8
● Miért érdemes az iskolából kimenni?	14
● Mit mondanak a trénerek?	16
● Játékok	21
● Tekintélyek mondják	39
● Poszter	42
● A Forrásról	44
● A Magyar Környezeti Nevelési Egyesületről	45

KI A TANTE- REMBŐL NAP

Ezt a napot sokféleképpen lehetne nevezni: Az Inspiráló séták napja, Az Erdők felfedezésének napja, A Réti pihenés napja, Játék a parkban nap – minden attól függ, hogy milyen ötletei lesznek a tanároknak és a diákoknak a nap eltöltésére. De a neve mégis: Ki a tanteremből nap. Minden évben megrendezésre kerül (mindig június harmadik péntekére esik) és az oktatás kivételes, nemzetközi ünnepe a friss levegőn.

A 2012-ben, londoni tanárok egy csoportja által kezdeményezett ünnep neve jól tükrözi a világos és tiszta célt: elérni, hogy a tantermek megüresedjenek. Rávenni a tanárokat, hogy ezen a napon a diákokkal legalább egy tanórát az iskolán kívül töltsenek el. Mindezt a szabadtéri oktatás népszerűsítése érdekében, ami feltehetően a világ legboldogtatóbb oktatási formája.

Megkockáztatnám az állítást, hogy az osztály, az nem csupán egy terem. Ez egy intellektuális állapot. Az osztály tele van láthatatlan határokkal. A legélesebb határ a tanár íróasztala és a diákok padja között húzódik. Ez a tanítók és a tanulók közötti fal. Számos határ húzódik a diákok között is – a jó tanulók és a gyengék között; a népszerűek és magabiztosak, valamint az „NBII”-esek között, akik mellé senki sem akar ülni; a lánigeszek és a sportolók között; a szépek és csúnyák között... Ezek a határok mind reálisan kihatnak a mindennapi iskolai életre – meghatározzák a magatartást, a kommunikáció módját, nyomokat hagynak a tanulók lelki világában.

A Ki a Tanteremből nap lehetőséget ad a falak át-törésére. Kint a szabadban minden diák ki tud lépni szűk kis fiókjából, a tanár pedig kivételes lehetőséget kap arra, hogy friss szemmel nézzen diákjaira. Használjuk ki ezt a lehetőséget! Adjunk a gyermekeknek teret a cselekvésre, lepjenek meg minket! Kommunikáljunk velük másképp, mint az iskolában, oktatás helyett egyszerűen beszéljünk! Arról, ami őket érdekli, az aktualitásokról, amiről az interneten olvasnak. Szervezzünk vitát a klímaváltozásról, a magas fűben üldögélve, vizsgáljuk meg a tócsa kémiai összetételét, vagy egyszerűen futkározzunk és ezen a napon érezzük magunkat jól.

A természetnek csupa előnye van: napi 24 órán keresztül, a hét mind a 7 napján nyitva van. Az erdő, a rét vagy a park a lehető legjobban berendezett osztályterem, amelyet csak el tudunk képzelni. Van itt minden, amire szükség lehet a hatékony oktatás számára, tantárgytól függetlenül. A természet tanít, levegőztet, aktivizál, serkenti a képzelőerőt, megalakít és elbűvöl. Akkor miért élünk olyan ritkán azzal, amit számunkra kínál? Ha hiányzik belőlünk a motiváció, akkor a júniusi Ki a Teremből nap remek alkalmat ad a belső akadályok leküzdésére. Ajánlja fel ezen a napon diákjainak a kalandos tanórát! A tábla helyett nézzék az eget, a csengetésre várás helyett hallgassák a madarak csicsergését, az iskolai büfé helyett szedjék le a vad almafák gyümölcsseit, a folyosón futkározás helyett futkározzanak a fűvön.

Az érzelmekkel teli Ki a Tanteremből nap megszervezéséhez nem kell különleges forgatókönyv. Lehet az egészen spontán esemény, jó szórakozás

és a nyári napnak a természetben töltött ünneplése. Ahány tanár, annyi ötlet!

Amikor a „Forrás” Környezeti Tevékenységek Központjában először bukkantunk rá a Ki a Tanteremből napról szóló információra, rögtön azt gondoltuk: igen, erről van szó! Örömteli ünnep, mely emlékeztet rá, milyen fontos a természet méltatása és bölcsességeinek kiaknázása. Elvileg apróság, közönséges, de nem mindennapi biztatás az osztályterem elhagyására. És mégis megértjük, hogy ez az egyszerű ötlet a természethez való közelség ünneplése fontos lépés lehet a beidegződések megtörésében és a lengyel oktatási rendszer kiszellőztetésében. Meg vagyunk róla győződve, hogy iskoláinkban a változások szele a közeli rét felől fúj. Bízunk Önökben: ragadtassák el velem magukat!

A Ki a Tanteremből napot 2016-ban június 17-én – Magyarországon a tanév rendjéhez igazodva egy héttel korábban, június 10-én – rendezzük meg. Ezen a napon találkozunk a szabadban!

A kezdeményezésről további információ itt található: www.emptyclassroomday.eu

KI A TANTEREMBŐL NAP

2016. június 10.

MIT LEHET CSINÁLNI A KIA TANTEREMBŐL NAPON ?

Röviden:

- Végigmenni egy ledőlt fa törzsén.
- Megmérni a napállás magasságát.
- Levelekkel pecsételni.
- Napórát (angol nyelvű link) és szélirányjelzőt készíteni.
- Betűformákat keresni a természetben.
- A lehető legtöbb olyan tárgyat összegyűjteni a természetben, melyek neve a kisorsolt betűvel kezdődik.
- Színpaletta (természeti képek kétoldalú ragasztószalagon)

Hosszan:

- Szabadtéri játék szervezése.
- Tömegközlekedési busszal kimenni a városon kívülre egy egésznapos kirándulásra.
- Számháborút rendezni.
- A szülőkkal közösen kajak – vagy biciklikirándulást szervezni.
- Csinálni egy mezítlábas ösvényt és azt kipróbálni.

Bolondosan:

- Szaladgálni az esőben.
- Felmászni egy dombra és lehemperegni.
- Sáros csúszdát csinálni.
- Mezítláb krétával rajzolni az aszfalton.

A türelmet gyakorolva:

- Kacsakövezés.
- Madarak kézből etetése.
- Hangyák vagy méhek megfigyelése. ([lengyel nyelvű link](#))
- Gobelin készítése fűből.
- Akril festékekkel bevont szöveten napfényel nyomtatni.
- Különböző felületek befóttos üveg alatti párolgásának megfigyelése.

Élet a vadonban:

- Kunyhó építése.
- Megtanulni gyufa (és öngyújtó) nélkül tábortüzet rakni.
- Tábortűzön étel (de nem sült kolbász) készítése.
- Fára mászni.
- Állatok nyomainak megkeresése.

Kihívás:

- Kipróbálni a geocachingot.
- Maraton szervezése a település vagy a kerület összes parkjában.
- Egy szolár tűzhely megépítése és kipróbálása.
- Gallyakból és pamutfonálból buborékfújó készítése és buborékok fújása.
- Sárkányt eregetni.
- Kikeresni és fényképeken megörökíteni, hogyan küzd a természet a városban a megmaradásáért pl. fák nőnek a falak szegélyénél, a szerszámos sufni tetején, növények nőnek a falak réseiben, az aszfalt repedéseiben, a járdalapok között.
- Megnézni, milyen nagyok az egyes állatok és azokat 1:1 léptékben lerajzolni krétával az aszfalton, vagy faággal a homokban.
- Célba lőni vagy dobni.

Azoknak, akik szeretnek földet túrni:

- Fát vagy virágot ültetni.
- Vetőmagbombákat készíteni.
- Talajprofil készíteni.
- Homokon vagy talajon megfigyelni, hogyan zajlik a vízerózió és az egyéb geológiai folyamatok.

Pihentető jelleggel:

- Kavicsokból, gallyakból, homokból, magokból, fűvekből hangszereket készíteni. Korábban tanult énekeket természetes hangszerek kíséretével elénekelni, vagy új éneket tanulni a magas fűben ülve.
- Lefeküdni a magas fűben és felolvasni fennhangon egy érdekes elbeszélést vagy egy remek könyv elejét, melyet a tanulók a vakáció alatt elolvashatnak (ha felkelti az érdeklődésüket).
- Virágokból, gallyakból és levelekből mandalát összerakni.
- Megfigyelni az égboltot (és megtanulni felismerni a felhőket).
- Természetes színezőanyagokkal festeni.
- Agyagból fakérgen megformázni a fa lelkét.

Oktatási jelleggel:

- Megmérni a folyó sodrásának sebességét.
- Pázsit, homokozó kerületeket, területeket vagy szökőkút úrtartalmat mérni és kiszámítani. Kiszámítani, mennyi vetőmagra, ültetvényre, vagy a homokozóba mennyi homokra, a szökőkútba mennyi vízre van szükség.
- A hintán tanulni a mozgási és helyzeti energiáról, vagy az erőkar és az inga működéséről (a hinta fajtájának függvényében).
- Megérni a zajszintet különböző helyeket.
- Kiszámolni a fák magasságát.
- Megnézni a gyermekláncfű felépítését, alaposan megfigyelni a virágzás különböző fázisait.
- A séta helyével kapcsolatos új idegen szavak tanulása, pl. az erdő, a kilátás, az éppen bejárt ösvény leírása, állatok, növények nevei, a nevetek, szófordulatokat memorizáló játékok.
- Homokkupac vagy földkupac segítségével bemutatni a szintvonalas térkép és a domborzat rajzolásának módját.
- Tanórát szervezni domborzati és helyszínrajzi térképpel, vagy GPS navigáció kihasználásával.
- A parkban megismert személy meginterjúvolása.
- Szójáték társasjátékot játszani az elolvasott könyvek, történelmi események témakörében.
- Megkeresni a parkban a legöregebb fát és felsorolni legalább 5 történelmi eseményt, mely a fa történelme során zajlott le.
- Megkeresni a helyi temetőben a település számára kiemelkedő személyiségek sírját.
- Felkeresni a környék régi katonai létesítményeit.
- Megfigyelni a mentos és a kóla reakcióját és megtudni az okát.
- Kritikus szemmel megnézni a közterületi reklámokat.
- A mechanikai rezgések megfigyelése – magasra hajtani a hintát, hozzáigazítva a test mozgását a hinta rezgésének saját periódusidejéhez.
- A víztározóba kavicsokat dobálva tanulni a körkörös hullámok terjedéséről. Kacsakövezés közben megfigyelni a hullámok egymásra gördülését.

MIÉRT ÉRDEMES AZ ISKOLÁBÓL KIMENNINI?

Június 10. Az év végi érdemjegyek már le vannak zárva, zajlanak az utolsó nevelőtestületi értekezletek, ideje kiállítani az iskolai bizonyítványokat, de még maradt a tanév zárásával kapcsolatos számos adminisztratív tennivaló. A gyermekek gondolataikban már nyaralnak és nincs igazán motivációjuk a tanuláshoz. Pár nap múlva kezdődik a nyár. Nincs senkinek sem kedve a padban ülni, vagy a táblánál állni. Hát nem ideális pillanat, hogy kimenjenek a szabadba? Fellelegezni? Nem, nem arról van szó, hogy lelépni és tétlenül ülni, habár kétségkívül ez is mindenki számára kellemes lenne.

Szeretnénk Titeket rávenni, kedves Tanárok és kedves Tanulók, valamint Titeket, kedves Szülők, a szabadban tartott tanórákra. Az összes tanóra. Ének-zene, fizika, történelem, irodalom, matek... Buzdítjuk a szülőket és a tanulókat, hogy kapcsolódjak be a szabadtéri tanóra előkészítésébe. Ti mondjátok meg, mit szeretnétek csinálni, hol szeretnétek tölteni ezt a napot és milyen módon. A szülők segíthetik a csoport feletti felügyeletet, valamint előkészíthetik saját ötleteiket a tanórát illetően. Szülők, ne szégyenkezzetek felajánlani képességeitek és tudásotoknak kihasználását. A tanárok minden bizonnyal az egész tanév során szívesen élnek a Ti segítségetekkel.

A „Ki a tanteremből” nap kiváló alkalom lehet arra, hogy kötetlen módon megnézzük, hogy a szabadban tartott tanóra lehet érdekes, vonzó és az a tény, hogy a jegyek már le vannak zárva, a látzat ellenére azt eredményezheti, hogy a tanulók

szívesen fognak dolgozni a tanulás öröméért – amennyiben a téma és a munka formája érdekes lesz. Hát nem lenne érdekes a fizikát a játszótéri hinta segítségével tanulni? Végezzünk kémiai kísérleteket a réten, ahol nem kell tőle félni, hogy a labor fala bepiszkolódik, vagy bűz lesz a folyosón! Köveket, gallyakat és leveleket felhasználva zenélni? Vagy hangosan könyvet olvasni (de nem valami unalmasat, hanem ifjúsági bestsellert) napsütésben, pokrócon fekve?

Miért olyan fontos számunkra, hogy kimenjetez a tanteremből? És nem csak a „Ki a tanteremből” napon, hanem a lehető leggyakrabban? Három oka van ennek. Az egészség, a természettel való kapcsolat és az oktatás minősége.

Nem kell senkit különösebben győzködni róla, a társadalom elkényelmesedett. A gyermekek az iskolában ülnek. Sok órán keresztül a padban. A kisebbek még ennél is több órát a napköziben, míg a szülők értük nem jönnek. Utána még ülnek a házi feladat megírásakor. Minél feljebbi az osztály, annál több a házi feladat és az otthoni tanulni való, néha korrepetálás, külön angol, ahová buszozni vagy kocsikázni kell, ami további ülve töltött perceket jelent. Közben meg kéne még játszani a számítógépen, megnézni a Youtube-ot. Brit vizsgálatok szerint a gyermekek 64% hetente egy alkalomnál ritkábban játszik a szabadban. És mi a helyzet Magyarországon? Kérdezzétek meg a tanulóktól.

Az embernek szüksége megfelelő mennyiségű testmozgásra, és annak hiánya számos változást okoz, ami negatívan hat ki az egész szervezetre, nem csak a fiziológiára, de a pszichére is. De a mozgás az nem minden. A fizikai és pszichikai egészségre óriási hatással van a természettel való kapcsolat, amiről Richard Louv ír „Az utolsó gyermek az erdőben” című könyvében, ezt számos tudományos vizsgálat alátámasztva. A természethiány szindróma (Louv által alkotott fogalom) kihat a pszichés és a társadalmi szférára (koncentrációs képesség, az ösztönök elnyomása, a kreativitás csökkenése, alacsonyabb önbecsülés, rosszabb cselekvési képesség egyedül, vagy csapatban – összehasonlítva azokkal a gyermekekkel, akiknek lehetőségük van a szabadban kötetlenül játszani). Ami megdöbbentő, hogy a probléma nem csak a városi gyermekekre vonatkozik. A New York-i Cornell Egyetem munkatársai, Nancy Welles és Gary Evans vizsgálatot végeztek a városi

8–11 éves gyermekek otthonában és körülötte levő természet jelenlétének kihatásáról. „Megállapítható volt, hogy a magasabb természeti tényezővel rendelkező gyermekeknél ritkábban jelentkezett magatartási rendellenesség, szorongás és depresszió az alacsonyabb természeti tényezővel rendelkező gyermekekkel összehasonlítva. A magasabb természeti tényezővel rendelkező gyermekek ezen túlmenően szintén magasabb önbecsüléssel rendelkeztek. *Még a vidéki környezetben is, ahol a természet gazdagon van jelen, annak nagyobb mértéke pozitívan hat ki a stressz elleni és a sors nehézségeivel szembeni ellenállás megerősítésére* – utalt rá Wells és Evans” [R. Louv, *Az utolsó gyermek az erdőben*, Varsó 2014, 72–73 old.].

Számos alkalommal hallhattuk és olvashattuk a tanárok fórumain, hogy a természetben tartott tanórák túl sok előkészítést igényelnek és a tanulók nem értékelik a tanár beleölt munkáját. Ezen túlmenően az iskola elhagyásával kapcsolatos bürokrácia, a plusz felügyelet, az igazgató engedélye elveszik a kedvet a gyakori kimenéstől. A tanárok tudatában vannak annak, hogy a környezeti nevelés fontos, de az is elhangzik, hogy a tanulók kevésbé „teljesítenek”. A természetben 45 perc alatt kevesebben tanulnak, mint ugyanennyi idő alatt a tanteremben, minden tovább tart, a tanulók nem koncentrálnak a témára.

Ez olyan, mint amikor a zeneakadémiára megyünk. Amikor először megyünk, vagy amikor nagyon ritkán járunk az akadémiára, nehéz eldönteni, az ember sokáig tanakodik a megfelelő öltözeten, nem nagyon tudja, hogy viselkedjen, szeretne a zenére figyelni, de más dolgok elvonják a figyelmét. Vajon ez azt jelenti, hogy nem érdemes koncertre járni, elég lejátszóról zenét hallgatni?

Minél gyakrabban járunk ki, annál könnyebb lesz a tanulóknak a leckébe „beleilleszkedniük”, ismerik a szabályokat, a tanár elvárásait. Vajon kevesebbet tanulnak? Az attól függ, hogy milyen szempontból. Valószínűleg valóban kevesebb anyagot sikerül átvenni, de „jobban”, nagyobb megértéssel, a tanuló odaadásával, a tudásuk tartósabb lesz, mintha a tanteremben hagyományos módon, tankönyvből tanulnának. A tanóra alapvető témája mellett számos további kérdés, képesség, kérdés, beszélgetés is helyet kap, amelyek legalább olyan fontosak, ha nem fontosabbak a tanulók komplex fejlődése szempontjából.

MIT MONDANAK A TRÉNEREK?

részlet „A rétet nem kell szellőztetni” című interjúból

Nem lehet a természet védelméről beszélni úgy, hogy nem vagyunk a természetben. Nem lehet ezt másképpen csinálni, mint kivinni a gyermekeket a környezetbe és hagyni, hogy személyes kapcsolatot teremtsenek a természettel. Csak akkor fogják azt értékelni és védeni. Beszélgetés **Karolina Baranowskával, Anna Chomczyńskával, Kamil Czepiellel, Katarzyna Kępskával, Agnieszka Mazurral** – a lengyelországi Łódź-ban található „Źródła” (magyarul Forrás) Környezeti Tevékenységek Központja trénerével, akik környezeti nevelési órákat tartanak iskolákban és a természetben. A foglalkozások résztvevői főleg gyermekek és fiatalok. Néhány esztendeje megosztják tudásukat a tanárokkal, akiket a szabadba való kilépésre és a friss levegőn, a természet közelében történő oktatásra buzdítanak. Az oktatókkal **Marta Karbowiak** beszélget.

Marta Karbowskiak: Az első dolog, ami a „környezeti nevelésről” eszembe jut az az, hogy ez egy nagyon tág témakör. Mindenhez kell érteni egy kicsit: a környezethez, a földrajzhoz, az éghajlathoz, a növényfajtákhoz, az időjárás változására utaló jelekhez... Kevesen vannak, akik ilyen mindent tudónak gondolják magukat. Vajon az, hogy nem tudunk mindent ezekben a témakörökben, nem veszélyezteti a tanár tekintélyét?

Karolina Baranowska: Véleményem szerint az, hogy valamit nem tudunk és ezt bevalljuk a gyermekek előtt, nem járát le minket a szemükben, sőt – szorosabbá teszi a kapcsolatot a diák és a tanár között, mert beismerte azt, hogy valamit nem tudunk, megmutatjuk, hogy az ember egész életén keresztül tanul. Ez nagyon fontos lecke a gyermek számára.

A környezeti neveléssel kapcsolatos kalandom elején tartottam tőle, hogy mindent kell tudnom. Amikor megterveztem a környezetben tartandó tanórát, korábban kimentem a helyszínre, hogy mindent ellenőrizsek, megkeressem, mi a neve az összes virágnak, növénynek az odavezető úton. Természetesen az egészet hamar el is felejtettem, hiszen képtelenség bemagolni a parkban élő valamennyi növény nevét. Később, amikor már szert tettem némi tapasztalatra, kiderült, hogy ezek a félelmek mind megalapozatlanok voltak, mert ha valamit esetleg nem tudok, akkor azt a gyermekekkel közösen keressük meg, amiből ők lényegesen többet tanulnak, mintha én mondanám meg nekik.

Kamil Czepiel: A gyermek pozitívan fogadják, ha megmondjuk nekik, hogy valamit nem tudunk. Sosem fordult elő még ilyen helyzetben, hogy a gyermek furcsán nézett volna rám, vagy csípősen megjegyezte volna, hogy „De hát Ön a szakember...” és éreztetné velem, hogy már nincs tekintélyem nála. A gyermekek ezt természetes módon, kritika nélkül fogadják. Gyakran nem is szükséges nekik megadni a fajok nevét, mert számukra az nem érdekes. Viszont érdemes megmutatni, hogy néz ki és hogyan viselkedik...

K.B.: ...lehet, hogy érdekes az illata, vagy érdekes tulajdonsággal rendelkezik, például odatapad a ruhához. Ezt a gyermekek megjegyzik, ez számukra érdekes. A legfontosabb megmutatni a gyermekeknek, hogy a természet világa izgalmas – de nem feltétlenül a nevek felsorolásán keresztül, hanem mindannak megmutatásával, ami természetben lenyűgöző.

Kasia Kępska: Két ilyen jelenetet tudok elképzelni erről. Megy a tanár, körülötte gyermekek kisebb csoportban és a tanár mondja nekik: „Látjátok, az ott a kis apolló-lepke, amaz pedig a vérehulló fecskefű”. És el tudom képzelni, hogy a gyermekek egyre jobban eltávolodnak a tanártól, és saját dolgaikkal kezdenek foglalkozni. Megy a másik tanár, amelyik meglátva valamit így kiált: „Húha, nézzétek milyen sikamlós, puha levelek, milyen kellemes a tapintása”. És egyszerre az összes gyermek a tanár mellett terem és egy lépésre sem marad el tőle. Úgy gondolom, hogy a hozzáállás sokkal fontosabb, mint a szaktudás. Általában a tanári szakmában nem az a fontos, hogy ő mit tud, hanem az, hogy – nevezzük úgy – van-e benne kutató szellem. Képes-e a gyermekekben érdeklődést kiváltani, de elsősorban van-e benne kíváncsiság. Ha van, akkor mindent, amire szüksége van, a gyakorlatban megtanulja.

Akkor Önök miben látják a tanár szerepét a környezeti nevelési folyamatban? Ha nem muszáj tekintélynek lennie, akkor ki legyen?

Agnieszka Mazur: A tanárok többsége, akiket volt alkalmam a szabadtéri foglalkozások során megfigyelni, a diákok partnerévé vált, kilépve a didaktikai, mentori szerepkörből. Ez remekül hatott a csoportra, valamint a gyermekek és a tanár együttműködésére. A tanulóknak alkalmuk volt a tanárukat más oldalról megismerni. Az a tanár, aki nap mint nap értékeli őket és átadja tudását, itt együtt játszik és nevet velük. Ez nagyon felemelő volt.

K.B.: A környezetben a gyermekekkel levő tanár szerepe az, hogy segítse kibontakoztatni a gyermekekben rejlő tudást.

A.Ch.: Így igaz! Elbűvölő, hogy a gyermekekben mennyi, ahogy én nevezem, a „nem tudatosult tudás”. A legtöbbször elég feltenni nekik néhány rávezető kérdést, és kiderül, hogy nem kell semmit sem előadni, sem magyarázni, mert maguktól képesek számos dologra rájönni. Esetenként némi időre van szükségük, de ha megfelelő kérdést teszünk fel, amely rávezeti őket az okozati összefüggésekre, saját maguk feltárják a bennük levő tudást.

Képzelnék el egy tanárt, aki a tanácsaitok szerint jár el. Kimegy a gyermekekkel a természetbe, és nagyon szeretné a diákokban feléleszteni a bennük rejlő tudást és érzékenységet. Miközben a gyermekek már az iskola küszöbén kilépve „elszabadulnak

a pórázról” – kumulált módon kitör a gyermekekben felhalmozódott energia. Ilyen körülmények között nehéz a tudást átadni.

K.Cz.: Hát igen, én magam is, amikor kimegyek a szabadba, „elszabadulok a pórázról”. Ez a rengeteg különböző inger hatására történik így. A környezetben minden potenciálisan érdekes, és általában az is, ahogy az később kiderül. A gyermekekre ugyanúgy hat. Az elején egész egyszerűen belevetik magukat a játékba. A tényleges foglalkozás megkezdéséhez magunknak és nekik is sok időt kell adni. Ha kimegyünk a környezetbe egy-két órára, nehéz kezelni ezt a hirtelen felszabaduló energiafelesleget. Amennyiben viszont van néhány óránk vagy néhány napunk, elegendő a gyermekeknek időt hagyni, hogy kiéljék magukat, hagyni őket, hogy érintsék meg, hallgassák meg a természetet... és ekkor nyitottakká válnak mindarra, amit szeretnénk megmutatni.

K.B.: A gyermekek be vannak zárva a tanterembe, a lakásba, keveset mennek ki az udvarra, ezért természetes, hogy amikor lehetőséget kapnak bolondozni és lemozogni az energiát, akkor ezzel élnek is. Ilyenkor nincs értelme őket a foglalkozásra kényszeríteni. Ez természetes folyamat, nem érdemes mesterségesen félbeszakítani vagy másképpen rendezni.

A.Ch.: Ezzel a másképpen rendezéssel csak elkedvetlenítjük őket. Amikor árad belőlük az energia, mást akarnak csinálni, akkor mi megint a padba kényszerítjük őket és azt mondjuk: „Nem, most a növényekről fogunk beszélni, vagy most ezt a rosvart fogjuk megnézni”, ők viszont éppen futkározni akarnak, ezért ez frusztrációt fog kiváltani bennük. És a következő alkalommal már nem akarnak majd kimenni velünk a szabadba, mert nem azt kapták, amire szükségük volt, szükségleteik nem kerültek kielégítésre. Feltámad bennük a makacsság – még akkor, is ha érdekes, amit el szeretnénk mondani, de ők kényszerítve érzik magukat, és nem lesznek nyitottak a mondanivalónkra. Amikor a gyermekek szükségletei kielégítésre kerülnek, nyitottakká válnak új dolgok átélésére.

K.K.: Ezért érdemes a gyermekekkel minél gyakrabban kijárni, és minél több időt a szabadban tölteni. Érdemes a foglalkozásokat ciklikusan betervezni. A gyermekek ilyenkor megfigyelhetik az egész változási folyamatot, például az évszakok változását, tanúi lehetnek a természetben lezajló változásoknak, ami még értékesebb.

K.Cz.: Pragmatikusan nézve: a tanteremben való túl hosszú időzés azt eredményezi, hogy a gyermekek álmosabban, fáradékonyabbak és ilyen körülmények között nehéz az érdeklődésüket bármivel is felkelteni. Kimenni a szabadba, az egyenlő az oxigén – és energiatöltéssel. A réteket, a tanteremmel ellentétben, nem kell szellőztetni.

Könnyű mondani, hogy gyakrabban kell kijárni a szabadba. Amikor a tanárok így is nagy nyomás alatt dolgoznak. Be kell tartaniuk a kötelező tananyagot, a rendelkezésre álló óraszámban, ami éppen hogy csak belefér. A természetben töltött órák felborítják az amúgy is feszes órarendet.

K.B.: Valóban, a tanárok gyakran attól félnek, hogy a környezeti órák miatt kiesnek a tananyag szerint diktált ritmusból. Pedig igazából a szabadban le lehet adni valamennyi témát, szabadon lehet alakítani a foglalkozásokat bármely tantárgyból. Ez csak annak az átgondolásától függ: aha, a tananyagban most ez és ez szerepel, akkor erről az erdőben is tudok beszélni, valamilyen növény, vagy jelenség példáján. Például a fiatalabb gyermekek makkokat adhatnak össze a fűben, nem pedig számokat a fűzetben. Mindent csodásan össze lehet kapcsolni. De a tanárokat annyira leterheli a kötelező tananyag, terv, tanterv, hogy időnként a fejükben becsukódik egy ajtó és az iskolai rutin rabjaivá válnak. Ilyenkor érdemes megállni, és időt hagyni magunknak a dolgok átgondolására. Ilyenkor könnyebb lesz észrevenni, hogy igazából minden témát realizálni lehet a szabadban. Számos tanár van, aki ezt sikerrel végzi.

K.B.: Az is problematikus, hogy az adott tantárgy tanárai nem szívesen adják át saját óráikat más tantárgy tanárainak, főleg nem azért, hogy kimenjünk a természetbe, mert később nehéz számukra behozni az anyagot. Tudom, hogy ez eléggé idealisztikus, de érdemes a teljes tanári kart kioktatni, meggyőzni róla, hogy ezek a kirándulások mindenki számára értékesek, úgy kell megbeszélni, hogy sikerüljön. Mert végül is miért ne mehetne ki az énektanár a gyermekekkel az erdőbe, meghallgatni a madarak énekét, az ott talált mindenféléből hangszert készíteni? Ahogy azt korábban mondtam, minden tantárgyat lehet oktatni a környezetben, ezért érdemes erről beszélni más tanárokkal is, nem csak a környezetismeret oktatójával.

K.K.: Napjainkban a gyermekek nagyon sok időt töltenek az iskolában, főleg a fiatalabbak, akik késő

délutánig a napköziben maradnak. Számos szülő boldog lenne, ha a gondviselőik időről időre kivinnék őket a szabadba, a friss levegőre. Úgy vélem, hogy a szülők nagyra becsülik azokat a tanárokat, akik ezt csinálják. Természetesen nem mindenki, vannak olyanok, akik szerint tanulni csak tanteremben lehet. De a szülők jelentős része nagyra értékeli azokat a tanárokat, akik sokat tesznek, érdekes ki-ruccanásokat szerveznek, aktívak – ezzel jó pontot szereznek a szülőknél.

A.M.: A szülők elvileg szeretnék, hogy a gyermekek kimenjenek az iskolából, de számos alkalommal megtörtént velem – ami engem megdöbbentett – , hogy a gyermekek sírtak, mert elestek, bepizskolták magukat és félték, hogy a szülők mérgesek lesznek.

K.K.: Mert a szülőket is fel kell készíteni.

De milyen módon?

K.K.: Megfelelően tájékoztatni kell őket. Kimegyünk, ezt meg ezt fogjuk csinálni, ilyen és ilyen öltözetre van szükség. Az iskola feladata a szülőket is kioktatni. Érdekes az értekezleteken beszélni az ilyen kirándulások értelméről, meggyőzni a szülőket, hogy a környezeti nevelés több hasznot hoz, mint a tanteremben üldögélés. A túlságosan érzékenyek szülőket is meg kell próbálni megbárátkoztatni a természetben való oktatás ötletével. Meggyőzni őket, hogy az jót tesz a gyermekeknek.

K.Cz.: Ha a tanárok érzik a szülők részéről a nyomást, hogy el kell számolniuk azzal, hogy mit tanult a gyermek a szabadban tartott oktatáson, akkor hívják meg őket az ilyen foglalkozásra. A folyamatban részt vevő szülőknél alkalmuk nyílik a következő reflexióra: „Rendben, lehet, hogy a gyermekem nem kap egy újabb ötöst, de amit itt csinál és átél, annak van jelentősége, az hasznos számára”. Tapasztalatból tudom, hogy ezek a közös foglalkozások nagyon jól sikerülnek. Ez a tanár számára is segítség, megnyugtatja, esélyt ad neki, hogy megmutassa a szülőknél, hogy amit csinál, az nem valami szemfényvesztés.

K.K.: Valószínűleg ezek a szülők, amikor gyermekek voltak, rengeteg időt töltöttek a szabadban – néha bepizskolódtak, néha elszakadt a nadrágjuk. De akkoriban ez normális volt. Jelenleg az abszolút steril és biztonságos gyermekek korszakában élünk. Nagy a társadalmi nyomás az iránt, hogy a gyermek szépen és ideálisan tisztán nézzen ki. Ez igazán szomorú. Ezért feladatunk meggyőzni a szülőket, hogy ez a természettel való közvetlen kapcsolat,

ez a „pizsok” pozitív dolog, nem képezi értékelés tárgyát és a gyermek fejlődésének egyik szakaszát jelenti. Amennyiben a szülők meglátják, hogy a csoportban a többi gyermek is a pocsolóban játszik és besározta magát, azt gondolja: „Rendben, nemcsak az én gyermekem néz ki ilyen pizskosan”. Ez így működik, csak mentális változást igényel. Sajnos egy ideje azokat a szülőket, akik kiengedik a gyermekeket az udvarra, felelőtlennek nézik. Erős a nyomás: a szülőnek nagyon vigyáznia kell a gyermekére, és ha nem figyel a gyermekét folyamatosan, akkor már rossz szülő. A biztonság rögeszméje uralkodik.

Van bevált módszerük a sikeres foglalkozásra?

K.Cz.: A legfontosabb a figyelem, a gyermekek figyelése, és azt kell adni nekik, amit valóban követni szeretnének.

A.Ch.: Egész egyszerűen érdemes a gyermekeket kérdezni. Nagyon jól reagálnak erre. Talán nem azonnal, nem az első foglalkozáson, de ha már egy kicsit sikerül megismerkedni a csoporttal, és immár következő alkalommal megyünk ki a természetbe, meg lehet kérdezni: „Mit szeretnétek csinálni a legközelebbi alkalommal, miről szeretnétek beszélni?”. Amikor a gyermekek megérik a választási lehetőséget, ez remekül hat rájuk. És ha valóban a kéréseiknek megfelelően kerül összeállításra a foglalkozás, arra már elképesztően várnak. Amikor valami tőlük függ, a hozzáállásuk egészen más: „Ez biztos szuper lesz! Elbűvölő lesz! Ez az, amit szeretnénk!”

Találkoztam olyan esettel, hogy a tanárnő még egy lépéssel tovább ment, és felajánlotta a diákoknak, hogy önállóan tervezzék meg a műhelyfoglalkozást, melyen szeretnének részt venni, sőt önállóan vezessék a foglalkozást. Ez tényleg nagyon jó volt.

K.Cz.: Állandóan hangsúlyozom, minél több a természetben tartott foglalkozás, annál kevesebb vele a munka. Eleinte a tréner keres különféle dolgokat, kérdéseket tesz fel, próbálja felkelteni az érdeklődést, később a szerepet a gyermekek veszik át, ők keresik meg az érdekes dolgokat, odahozzák, kérdeznak és elegendő csupán ezt a tudásra való éhséget kielégíteni. Ennyi az egész.

K.K.: A természetbe való kirándulás alkalom arra is, amire ritkán van lehetőség a tanteremben, mégpedig beszélni az érzelmekről. Nem csupán arról, hogy mi történt és mit láttam, hanem arról is, hogy

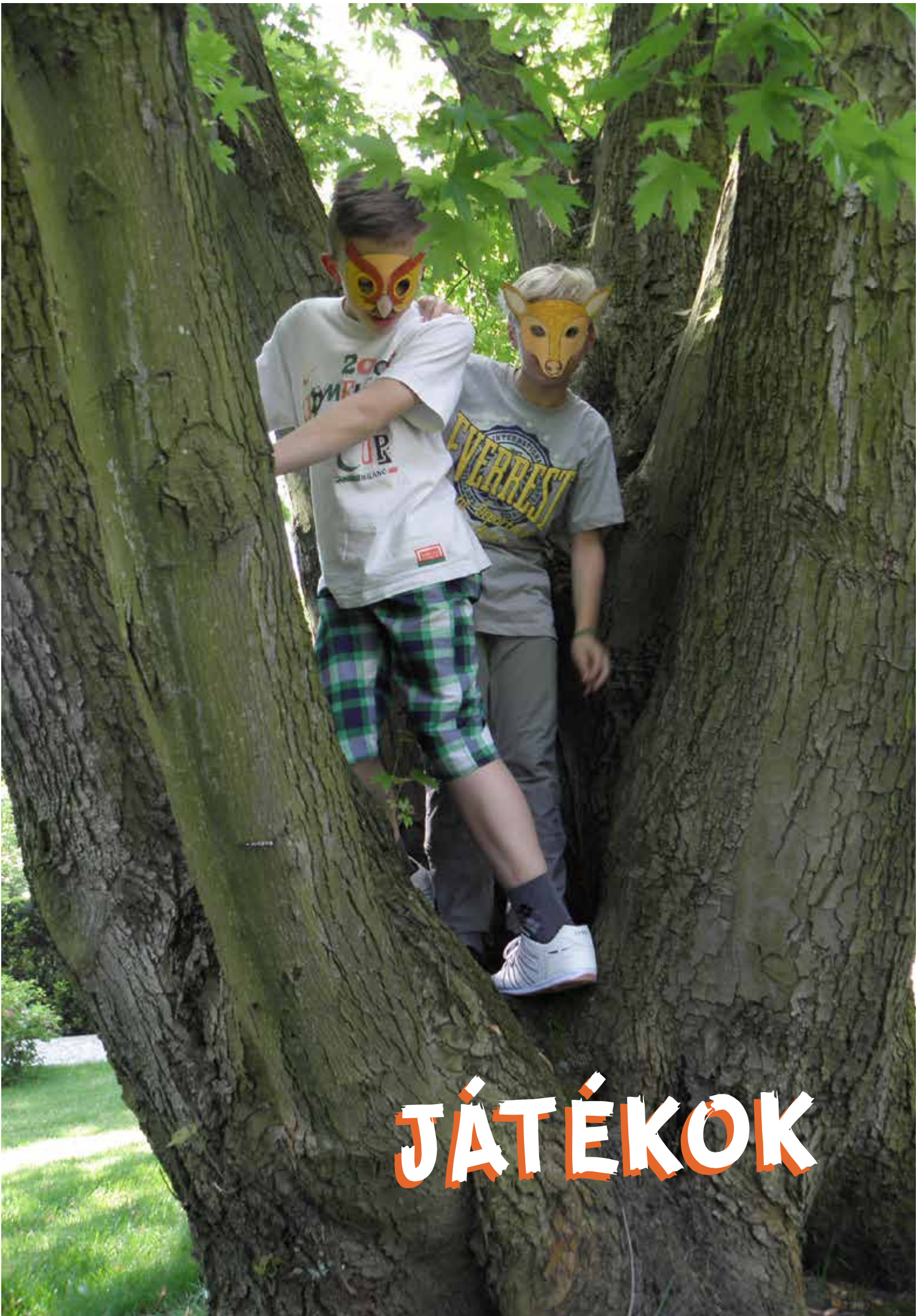

akkor hogyan éreztem magam. Egyes gyermekek számára meglehetősen meglehetősen, amikor nem azt kérdezem tőlük, hogy mit láttak, hanem azt, hogy hogyan érezték magukat ezzel. Eleinte nem értik, miről van szó, de később már maguktól kezdenek az érzelmekről beszélni. Ez értékes: az erdőben nem csupán nézni, látni és tudást szerezni tanulunk, hanem érezni is.

Összegezve a beszélgetést, mondják el, mit lehet még elérni a környezeti nevelésben, amit sosem lehet elérni a tanteremben maradván? Milyen lehetőségek nyílnak a csoport és a tanár előtt?

K.B.: Ahhoz, hogy meg akarjuk óvni a természetet, azt szeretni és értékelni kell. Nem tanuljuk meg a tiszteletet, nem teremtünk közvetlen kapcsolatot a természettel, ha nem megyünk ki a természetbe. Ha nem teremtünk kapcsolatot vele, akkor az nem lesz fontos számunkra. Nem lehet a természet védelméről beszélni úgy, hogy nem vagyunk a természetben. Ez nem lehet másképpen csinálni, csak úgy, hogy kivisszük a gyermekeket a környezetbe és teret adunk nekik, hogy személyes kapcsolatot teremtsenek a természettel. Csak akkor fogják azt értékelni és védeni.

JÁTÉKOK

MEZÍTLÁBAS ÖSVÉNY

Az ösvényt a gyermekek készítik el. A legegyszerűbb verzióban a földön bottal felrajzolunk egy kb. fél méter széles és 3-4 méter hosszú csíkot, majd 40-50 cm-es szeletekre osztjuk. Az egyes szeleteket kitöltjük mindazzal, amit a közelben találunk: homokkal, földdel, fűvel, levelekkel, tobozokkal (a vörösfenyő toboza a legpuhább), tűlevelű fák (pl. jegenyefenyő) és lombhullató fák gallyaival, sóderrel vagy kavicssal, gesztenyével. A gyermekek meztelen lábbal lépkednek a változatos felületen, megismerik és megkülönböztetik az anyagokat, kihasználva tapintási érzéküket. Az ösvény végigjárása egyben szívóssági próba is. A gyermekek bekötött szemmel is járhatnak az ösvényen és találgathatnak, min is járnak az adott pillanatban.

ADD TOVÁBB!

Feladat legalább 6 fős csapat számára. Leülünk egy körben a földre. Szükség lesz a botra, egy nagyobb körre, tobozra vagy kéregre. Az első személy ülve maradva, a lábával megfogja az adott tárgyat, és kezeivel nem segítve átadja a következő személynek, akinek szintén a lábaival kell azt megfogni. A tárgy nem eshet le a földre. Meleg napokon a játékot meztel láb is lehet játszani – így persze könnyebb, de egyéb tapintási benyomások is megjelennek. Nagyobb csoport esetén a körben egyszerre több tárgy is megjelenhet.

TERMÉSZETES ZENEKAR

Kérd meg a gyermekeket, hogy készítsenek hangszert abból, amit a természetben találnak. Lehet az egyszerű dolog, pl. kő, gally, toboz, susogó falevél. Lehet, hogy valaki képes lesz egy fűszálon zenélni? Ügyelj rá, hogy természetes anyagokat használjanak, nem pedig például az erdőben fellelt konzervdobozt vagy palackot! Amikor már mindenkinek van hangszere, oszd fel a gyermekeket két csoportra és kérd meg őket, hogy tartsanak koncertet. A hangosabb csapat győz!

A verseny befejezte után alkossatok közös zenekart. Először válasszuk ki a karmestert, aki majd eldönti, hogy a zenekar hangosan játsszon vagy halkán, esetleg hallgasson el. Megismertetjük a zenészekkel a jelzéseket: a karmester felemelt keze – a lehangosabban játszani, leengedett kéz – halkán játszani, hátra tett kéz – csend.

A HANG KÖVETÉSE

A játékot erdőben lehet játszani. A legelején magyarázd el a résztvevőknek, hogy a feladatuk csukott szemmel, önállóan eljutni a vezető által kiválasztott helyre – csak a hallásukra hagyatkozva. A hang, amit követni kell, az a fatörzs bottal történő ütögetésének hangja. Magyarázd el, hogy ebben a játékban mindenki saját maga felel a saját biztonságáért, és nem a célbaérés ideje számít, hanem a lecsukott szemmel történő figyelmes vándorlás az erdőn keresztül. Kérd meg a résztvevőket, hogy távolodjanak el az erdő mélyére, és csukják be a szemüket. Amikor meghallják a fatörzsek ütögetését, elkezdenek vándorolni. A végén álljanak körbe, és mesélik el élményeiket a kirándulásról. A gyakorlat nehézségi foka változtatható, módosítható az ütögetés üteme, a megteendő távolság vagy a környezeti feltételek. A játékot a résztvevők sorba állításával is lehet kezdeni, egy erdei ösvény mentén – ekkor a játék vezetője választja ki az erdőben a helyet, ahonnan a hangjelzést fogja hallatni.

HANGTÉRKÉP

Készíts rajzlapból vagy kartonból „CD-lemezt” a játék valamennyi résztvevője számára, valamint ceruzát és színes ceruzát, esetleg borítékot a lemezek számára. Kérd meg a résztvevőket, hogy találjanak maguknak a környéken egy helyet, nem túl messze a csapattól, de nem is túl közel a többiekhez. Hívd fel a gyermekek figyelmét, hogy a játék azzal a feltétellel fog sikerülni, ha közben csendben maradnak. A játék célja figyelmesen hallgatni a természetet, és lerajzolni a lapra a hallott hangok forrását (madarakat, patakot, fákat, békát, stb). Fontos, hogy a rajzokat a lapon a megfelelő helyre rajzolják úgy, hogy az mutassa a hangok származási helyét. Ily módon készül el a terület hangtérképe. Befejezésül a gyermekek kitalálhatnak egy nevet a lemez számára, megtervezhetik a borítóját (a papír borítékon). Magyarázd el a gyermekeknek, hogy a „lemezeket” a szívre téve, becsukott szemmel lehet „meghallgatni”.

SZÍNPALETTA (TERMÉSZETI KÉPEK KÉTOLDALÚ RAGASZTÓSZALAGON)

Készíts elő levelezőlap nagyságú kemény lapokat (rajzlap tömbből vagy kartonból), melyre ragassz hosszú kétoldalú ragasztószalag csíkot. A séta során oszd ki a lapokat a tanulók között, és kérd meg őket, hogy az általuk összegyűjtött természetes anyagokból készítsenek kompozíciót, felragasztva a kétoldalú ragasztószalagra. Befejezésül kérd meg őket, hogy mutassák be alkotásukat.

A TERMÉSZETES MŰVÉSZET TÁRLATA

Oszd fel a gyermekeket néhány fős csapatokra. Ezután tegyél le a földre színes kendőket, vagy különböző színű szövet darabokat. Legyen több, mint csapat és legyenek sokféle színűek. Kérd meg a csapatokat, hogy mindegyik válassza ki magának a neki leginkább kedvére való kendőt. Amikor a csoportok egyetértésre jutnak, és megtörténik a választás, kérd meg őket, hogy keressenek a környezetben a kendő színeihez illő elemeket. Az így talált elemeket a résztvevők a saját kendőjükre teszik, művészi kompozíciót alkotva és megbeszélik, mit is mutat be a kompozíciójuk.

Ezután kérd meg a résztvevőket, hogy képzeljék el, hogy mai modern tárlaton vannak – az egész csapat az egyik „kendős képtől” a másikig sétál, miközben az alkotók elmagyarázzák, mi is az alkotásuk sugallata. A többi résztvevő bölcs arckifejezéssel és gyönyörre utaló hangokkal méltatja a műalkotásokat.

A FA LELKE

Ehhez a feladathoz agyagra vagy sűrű sárra van szükség, amiből formázni lehet.

Oszd fel a résztvevőket kisebb (2-3 fős) csapatokra és kérd meg őket, hogy minden csapat keressen magának a környéken egy fát, amely számukra a legérdekesebb, vagy a leginkább tetszik nekik. Ezután kérd meg a csapatokat, hogy alaposan nézzék meg a fát, és próbálják meg elképzelni, milyen lehet a jelleme, hogy nézne ki a fa lelke. Vajon fiatal és szép arcú lenne a lelke, vagy talán idős és ráncokkal teli? Lenne haja, bajusza és szakála, vagy akár szemüvege? Emberi arc lenne vagy állaté, esetleg egészen absztrakt lenne? Kérd meg a csapatokat, hogy rögtönözve formázzák meg az arcot az agyagból vagy sárból, leveleket, gallyakat, mohát, stb. is felhasználva. A végén kérd meg az összes csoportot, hogy meséljen a fája lelkéről. A gyakorlatot megelőzheti a fák népi szimbólumairól szóló beszélgetés is.

TERMÉSZETES MINTÁK

Mondd meg a résztvevőknek, hogy keressenek a saját tenyerükön három összefonódó papilláris vonalat, és jelöljék be tollal. Ezután kérd meg őket, hogy próbáljanak ugyanilyen mintát találni a környezetben, pl. leveleken, ágakon, fakérgen!

VERSENY A KENDŐÉRT

Két csapat áll egymással szemben, 20 méterre egymástól. Középen, a két csapat között áll a foglalkozás vezetője vagy valamelyik résztvevő, kezében egy kendővel. A két csapatnak azonos létszámúnak kell lennie! A játék elején a két csapat tagjait meg kell számozni. A vezető ahogy kimondja az adott számot, akkor mindkét csoportból az adott számmal rendelkező játékosnak oda kell szaladnia a vezetőhöz, megszerezni a kendőt. Az a játékos, aki megszerzi a kendőt, visszaszalad a csapatához, pontot szerez. Az a játékos, amelyik nem szerezte meg kendőt, üldözheti az ellenfelét, míg az vissza nem ér a csapatához – ha sikerül megérintenie, elveheti tőle a kendőt, és ily módon pontot szerez a csapatának (ekkor az ellenfél nem kap pontot). A játék során különböző stratégiákat lehet alkalmazni, pl. hagyni lehet az ellenfelet elkapni a kendőt, utána megérinteni, átvéve a kendőt és elnyerve a pontot.

A játékot a a foglalkozáson megtanult fák, bokrok vagy növények jobb megjegyzésére is fel lehet használni. A középen álló, kendőt tartó személy helyett középen két sorban különböző leveleket, virágokat vagy növényeket helyezünk a földre (a két sorban ugyanazok a fajok szerepelnek). Ezután a játékvezető kimondja az adott fa vagy bokor nevét, melynek mintája mind a két sorban megtalálható, valamint egy számot is mond mellé (véletlen sorrendben). „A következő növény... bükk és a szám a hármas!” Az adott számmal rendelkező játékosok odaszaladnak a gyűjteményhez, és igyekeznek minél hamarabb megtalálni – ebben az esetben – a bükköt. Az a játékos, amelyik helyesen találta meg a keresett növényt, a csapatának 2 pontot szerez, viszont ha téveset mutatott, azzal a csapat 2 pontot veszít.

DENEVÉR ÉS LEPKE

A játék megmutatja, hogyan használják ki a denevérek a hanghullámokat a vadászat során. Mielőtt a játék elkezdődne, el kell magyarázni a résztvevőknek a denevérek vadászati módszerét. Ezek az állatok az áldozat (rovarok) megszerzéséhez a hang terjedését használják ki, magas hangokat bocsátanak ki, melyek a rovarról visszaverődve visszajutnak a denevérhez, jelezve, hogy hol található az áldozat. A denevérek azért alakították ki ezt a fajta táplálékszerzési módot, mert éjszakai aktivitású állatok, és gyenge látásuk nem teszi lehetővé a rovarok észlelését. Viszont kiváló a hallásuk, ennek köszönhetően tudnak vadászni.

Megkérjük a játék résztvevőit, hogy álljanak körbe, és fogják meg egymás kezét. Két játékos beáll a kör közepére, az egyik lesz a denevér, a másik a lepke, amire a denevér vadászik. A denevérnek le van takarva a szeme, nem látja az áldozatát, viszont hallhatja. Amikor a denevér szerepét betöltő játékos azt kiáltja: „denevér!”, a lepkét játszó játékosnak azt kell válaszolnia: „lepke!”. Minél többször hívogatja a denevér az áldozatát, annál könnyebb lesz azt megfogni, ha az sikerül, akkor a játékosok szerepet cserélnek.

ÁLLATOK ÉS FORRÁSOK

A résztvevőket két csoportra osztjuk, és egymással szembeállítjuk két sorban (külbelül 50-80 méterre egymástól). Az egyik csoport az állatok, a másik a források (innivaló, ennivaló, búvóhely). Az állatok feladata megszerezni a forrásokat, melyekre szükségük van ahhoz, hogy élni tudjanak.

A játékvezető azt kéri, hogy a két csoport fordítson egymásnak hátat, és ne lesekedjen, hogy mit csinál a másik csoport. Utána ellenőrzi, hogy milyen forrásokra van az állatoknak szüksége (minden állat az adott fordulóban kiválasztja a szükséges forrást). A következő módon mutatjuk ezt: ennivaló – megsimogatjuk a hasunkat, innivaló – a szájunkhoz emeljük az összecukott kezünket, búvóhely – a két kezünkkel tetőt csinálunk a fejünk felett. Ezután a források választanak, ki kicsoda az adott fordulóban, és azt ugyanolyan módon mutatják.

A játékvezető utasítására a csapatok egymással szembe fordulnak, és az állatok odafutnak a számukra szükséges forrásokhoz. Figyelem: a források nem menekülnek! Az állatok, amikor sikerült a forrást elérniük, megszorodnak, tehát elviszik magukkal a forrást az állatok oldalára (a forrásból állat lesz). Azok az állatok, amelyeknek nem sikerült a forrást megszerezniük elpusztulnak, és forrássá válnak (a források oldalán maradnak). Pár forduló után egy nehezítést építünk be: az állatok és a források között egy utat csinálunk. A játékvezető egy autó lesz, és amikor az állatok szaladni kezdenek, az autó „elüthet” valakit, ekkor az elütött állat forrássá változik.

A játék az egyszerűbb verzióban a természetben található egyensúlyt mutatja. Minden állatnak szüksége van ennivalóra, innivalóra és egy helyre, ahol el tud bújni és fel tudja nevelni a kicsinyeket. Kedvező körülmények között az állatok szaporodnak, és nő a számuk az adott területen, de kezdenek a források csökkenni, hogy minden állat meg tudjon élni, ezért az állatok versengeni kezdenek egymással és a legerősebb példányok maradnak fenn. A következő évben a versengés kisebb, forrásból sok van, az állatok nagyobb része fennmarad és szaporodhat, de megint nem lesz elegendő forrás mindenki számára és az állatok egy része elpusztul stb.

Érdemes felhívni rá a figyelmet, hogy az ember gyakran felborítja a természet egyensúlyát, emiatt az állatoknak egyre nehezebb fennmaradniuk. Például a játék vége felé meghúzott út azt eredményezi, hogy az állatok nehezebben férnek hozzá a forrásokhoz. Egyéb nehezítést is be lehet vezetni, pl. a forrásokat játszó gyermekekkel meg lehet beszélni, hogy a következő fordulóban egyáltalán ne legyen közöttük búvóhely (pl. kivágták az erdőt, invazív állatfaj jelent meg, amely elfoglalta az állatok búvóhelyét). Egy másik fordulóban a forrást játszó gyermekek nem mutatnak innivalót (pl. a szántóföldről vegyszer került bele az állatok által használt víztározóba).

NÖVÉNY EMLÉKEZETI PORTRÉK

Vidd el a gyermekeket sétálni, melynek célja a fűszernövények megfigyelése. A gyermekek vigyenek magukkal füzetet és ceruzát. Figyelem! A séta során nem tépjük le a megfigyelt növényeket. Válaszd ki az első növényt, és kérd meg a gyermekeket, hogy nagyon alaposan nézzék meg, figyeljék meg a szárát, a levelek alakját és elrendezését, a virág kinézetét (színét, koronája alakját, a szirmok számát), a gyümölcs kinézetét és az egész növény nagyságát.

A gyermekek feladata a lehető legtöbb részlet megjegyzése és emlékezetből való lerajzolása. Ezután kérd meg a gyermekeket, hogy hagyják ott a növényt és próbálják meg a lehető leghűebben lerajzolni a füzetben. Amennyiben nem jegyeztek meg valamilyen részletet, odamehetnek a növényhez és újra megnézhetik, majd befejezhetik az emlékezetből készülő rajzot.

Amikor már mindenki befejezte a rajzát, folytatjuk a sétát a következő növényhez, melyet szintén megfigyelünk és lerajzolunk. Ily módon nézzetek meg és rajzoljatok le 5-6 növényt! Fontos, hogy mindegyik növénynek legyen száma, amit a rajzon is fel kell tüntetni.

Az iskolába való visszatérés után oszd fel a gyermekeket néhány személyes csapatokra és kérd meg őket, hogy növényhatározó segítségével keressék ki a séta során megrajzolt növényeket.

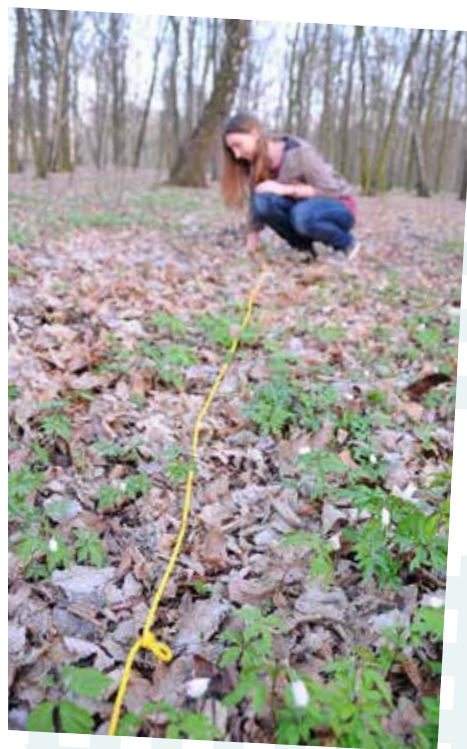
Amikor minden csapat befejezte a megismert növények kikeresését, ellenőrizd, hogy megfelelően keresték ki. Ezután a diákokkal közösen összegezzétek, hogy mire kell odafigyelni a növények meghatározásánál. A növény egyes részeinek kinézetén kívül, amit érdemes séma rajzokkal illusztrálni, figyeld meg a növény környezetét (napsütés, hőmérséklet, talaj, nedvesség) – húzd alá, hogy a növény tulajdonságai tükrözik a környezeti feltételeit.

VIZSGÁLATOK A ZSINÓR MELLETT

A feladatot egyedül, párokban, vagy kisebb csoportokban lehet elvégezni. A gyakorlat legfontosabb eleme a talpunk alatt élő pici élőlények és növények bemutatása, hiszen gyakran nem is vagyunk tudatában, milyen gazdag élet folyik ott. Minden személy/csoport kap nagyítót, papírt és ceruzát, valamint kb. 10 méter hosszú zsinórt, melyen egyenlő távolságban 5-10 csomó található. A gyermekek a zsinórt egyenes vonalban leteszik a földre. A gyermekek feladata az egyes csomók körüli körülbelül 20 cm-es terület alapos megfigyelése és a megfigyelések feljegyzése. Milyen állatokat, milyen növényeket láttak, volt-e valami furcsa dolog, hogy nézett ki a talaj.

Az összes csomó körüli terület feltérképezése után azokat alaposan össze kell hasonlítani. Kiemelkedik valamelyik terület a többi közül, vagy ha a változás valamelyik csomótól kezdődik, akkor az a változás milyen?

FELIDÉZÉS

A gyermekek előtt titokban gyűjts össze 10 darab, az adott környezetben jellegzetes tárgyat, pl. kavicsokat, vetőmagot, tobozt, növényi részt, állatok jelenlétére utaló jeleket. Tedd a tárgyakat egy kendőre, és takard le egy másik kendővel. Ezután hívd össze a gyermekeket, és mondd meg nekik, hogy a kendő alatt 10 darab, a környezetben fellelhető tárgy található, és amikor azokat felfed, kapnak 25 másodpercet rá, hogy azokat megnézzék és megjegyezzék. A gyermekek feladata önállóan összeszedni ugyanilyen tárgyakat a közelben. Öt perc keresgélés elteltével hívd össze a gyermekeket. Színpadias mozdulattal húzd ki a tárgyakat egymás után, érdekességeket mesélve róluk, ellenőrizve, hány gyermeknek sikerült ugyanolyan tárgyakat találnia.

A FÁK ŐREI

Játék forró napokra. Nagy hatótávolságú vízpisztolyra és szemtakaróra lesz szükség a fák őrei számára. Minden űr választ egy fát, melyet szeretne megvédeni a „dupla démon” érintése elõl. A nem űr gyermekek párokba állnak (az egyik gyermek a másik gyermek derekára teszi a kezét) és dupla démonná válnak: a feladatuk odalopózkodni a kiválasztott fához és azt két kézzel megfogni – akkor a fa elsárad. Az űrök a hallásukat használják arra, hogy lokalizálják, leöntsék és kiirtsák a démonokat. A démonoknak kerülniük kell a vízszugarat, mert attól elpusztulnak és kiesnek a játékból.

HÉTIRÁNYÚ VERS

A hétirányú verset a természet öléén írjuk, a legjobb napkeltekor. Szükség lesz papírra, írószerre, valamint ülő alátétre, ha a talaj hideg vagy nedves. Üljetek le kelet felé úgy, hogy mindenkinek legyen helye maga körül. Amikor már mindenki talál magának helyet, mondd meg a gyermekeknek, hogy most költők lesznek, és érzéseiket használva verseket fognak írni. Kérd meg őket, hogy a lap tetejére írják fel a címet: „Kelet felé”. Annak érdekében, hogy a vers írása könnyebb legyen, segíts a gyermekeknek összpontosítani a pillanatra, hogy megérezzék az összekapcsolódást a külvilággal. Vegyetek néhány mélyebb levegőt csukott szemmel. „Éreztek valamilyen szagot? Érzitek a tüdőtöket elhagyó levegőt? Érzitek, vagy halljátok a szívverésedet? Képzeljétek el meleg, puha sugarakat, mint a napsugarak, melyek a szívetekből erednek és körülöttek mindenhez odaérnek. Minden egyes lélegzettel szerezzétek inspirációt a szívetek számára, és éreztétek, ahogy összekapcsolódtok a környező világgal. Változatlanul csukott szemmel készítsétek elő a tollakat és a füzetet, majd nyissátok ki a szemeket! Írjátok le versben, mit láttok, hallotok vagy éreztétek!”

Vezesd végig a csoportot a versen kérve, hogy fejezzék be az egyes sorokat:

Keleten (én)...
Délien (én) ...
Nyugaton (én)...
Északon (én)...
Fentem ...
Alattam ...
Belül érzem ...
Az egész testem ...
Köszönök mindent, ami létezik.

Felajánlhatod a gyermekeknek, hogy színezzék ki a verseket a fűből, talajból, virágokból, bogyókból származó természetes színezőanyagokkal. Engedd meg, hogy a költők egymás között cserélgessék műveiket – amikor a vers elkészül, gyűjts össze mindenkit, ültess le őket körben és akinek kedve van hozzá, olvassa fel a versét.

MI VAN A KEZEMBEN?

A játék célja a csoport felosztása, lefolytatásához szükség lesz a természetben összegyűjtött apró tárgyra (levelek, tobozok, kavicsok, gallyak, makkok). A játékvezető a résztvevők számának megfelelő mennyiségű tárgyat készít elő. A tárgyakat annyi csoportra kell szétosztani, ahány csoportja osztjuk a résztvevőket. A csoportokat körbe állítjuk, és megkérjük a résztvevőket, hogy csukják be a szemüket, és tegyék a kezüket hátra. Mindegyikük kezébe adunk egy tárgyat, és megkérjük, hogy alaposan tapogassa meg, de nem nézheti meg. Ezután az illető a többieknek leírja a kezében tartott tárgyat, de nem árulja el a nevét. Akik úgy vélik, hogy ugyanolyan tárgy van a kezükben, beállnak a kör közepébe. Az azonos tárgyakat a kezükben tartó játékosok egy csoportot képeznek.

A NYÚL ÉS A RÓKÁK

A játék célja megmutatni a résztvevőknek, hogy milyen nehéz a ragadozóknak észrevétlenül oda-settenkedniük az áldozatukhoz. Tudatosítja, milyen fontos a csend betartása az erdőben.

Oszd fel a csoportot két egyenlő részre. Helyezz a földre egy tárgyat, mely a nyulat fogja szimbolizálni. A csoport fele kör alakban körülállja a nyulat, körülbelül 6-8 lépésre a nyúltól és 4-5 lépésre egymástól. Ezeknek a gyermekeknek le van takarva a szeme. A többi résztvevő a nyúlra vadászó róka lesz. A rókák néhány lépésre állnak a körtől, feladatuk hang nélkül eljutni a kör közepére, és megérinteni a nyulat. Ha a nyúl körül álló gyermekek közül valamelyik meghallja a közeledő rókát, kézzel meg kell mutatnia, honnan közeledik a róka. Ha az irány helyes, a rókának vissza kell mennie arra a pontra, ahonnan elindult. A rókák győznek, ha valamelyiküknek sikerül „elkapni” a nyulat, ekkor a szerepek felcserélődnek.

ÜLDÖGÉLÉS

Vidd ki a gyermekeket a sértetlen természetbe! Öltözzetek kirándulós ruhába! Legyen mindenkinél valami, amire le tud majd ülni. Amikor a helyszínre értek, kérd meg a gyermekeket, hogy mindegyikük keressen magának egy csendes zugot, ahová kényelmesen leül 20-60 percre (a diákok korától függően), és csendben figyelni fogja a természetet.

Azt is kérd meg, hogy a gyermekek igyekezzenek „beleolvadni” a természetbe, különböző érzékeikkel befogadva azt. Az üldögélés során a gyermekek ne mászkáljanak, ahogy a fák sem, hiszen egy adott helyen le vannak gyökerezve. Figyelmeztessd a gyermekeket, hogy amikor már leülnek a kiválasztott helyükre, a fejükben megjelenhet a „dumagép”, amelyik megpróbálja elterelni a figyelmüket a természettől, egész más gondolatokkal fogja őket elfoglalni (pl. mit fogok csinálni, amikor hazamegyünk, milyen játékot szeretnék, mi történt az iskolában). Kérd meg őket, hogy ilyenkor próbálják meg elhessegetni a „dumagépet”, és koncentráljanak a megfigyelésre, a természetben való jelenlétükre.

Az üldögélés közben számos megfigyelést el lehet végezni – csöndben és mozdulatlanul ülve nem ijesztjük el az állatokat, és van rá időnk, hogy észrevegyünk olyan dolgokat is, melyekre korábban nem is figyeltünk oda. Ez nem verseny, hogy ki vesz észre vagy ki hall meg többet, ez inkább a természetben tartózkodás formája, annak megszokása, annak tudatosítása, hogy a természet része vagyunk.

Amikor az idő lejár, hangos (korábban megbeszélt, pl. állat hangja) jelzéssel szólunk, hogy idő gyülekezni. A gyermekek a jelzés hallatán a gyülekezőhelyre mennek. Üljetek le körben, és kérd meg a gyermekeket, hogy meséljék el az üldögélés közben átélt élményeiket. Megfigyeltek-e valamit, milyen elgondolásaik vannak, jól érezték-e magukat, szeretnének-e még visszatérni az üldögéléshez.

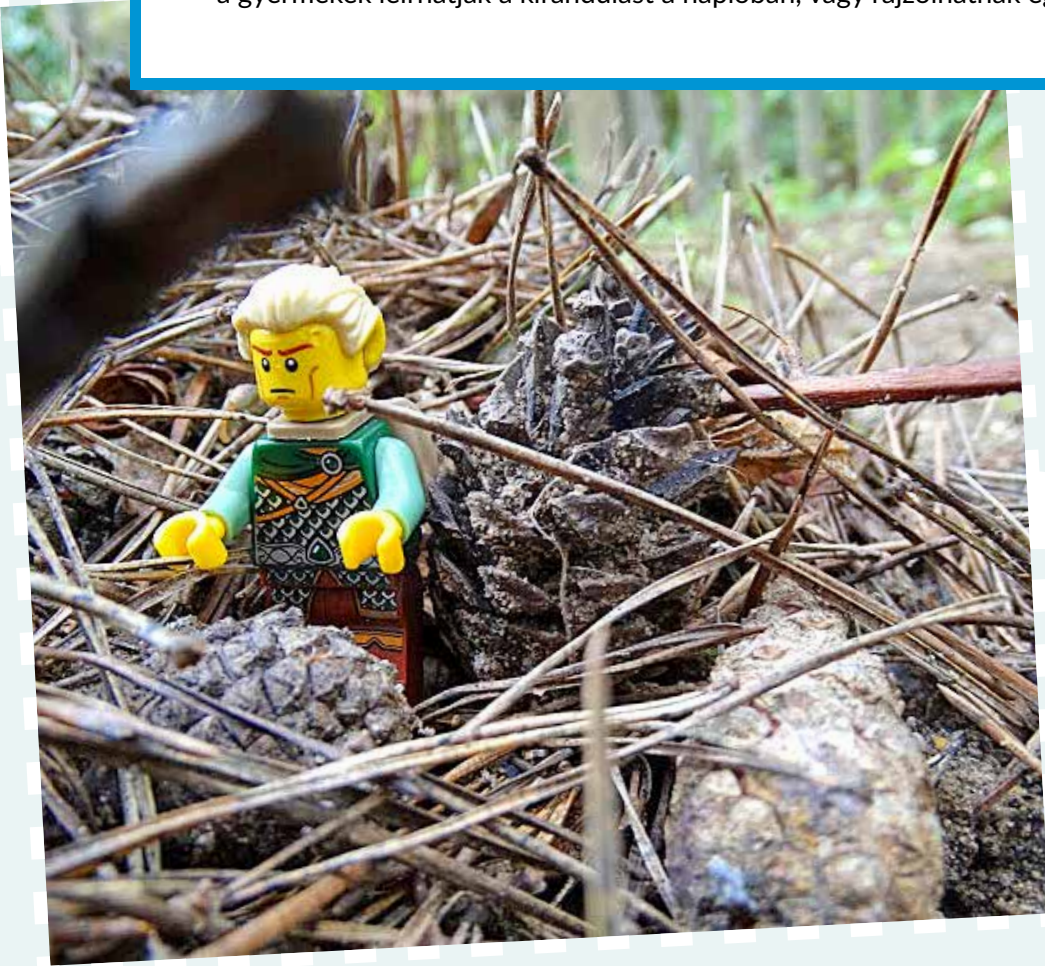
Az ilyen üldögélés elképesztően ellazít, megfigyelhetjük a természetet, de alkalunk van a madarak éneklését is meghallgatni, megérezni bőrünkön a napsugarakat, a szelet, beleszagolni a természet illataiba, mindez olyan természetesen jön... A legjobb, ha korábban saját magad is kipróbálsz. Érdekes a gyermekekkel visszatérni ugyanazokhoz az üldögélő helyekhez, és megfigyelni, hogyan változik a természet az évszakok vagy a napszakok változásával. Arra is meg lehet kérni a gyermekeket, hogy az üldögélés közben a természet konkrét viselkedését figyeljék meg.

MIKROTURISZTIKA

A gyakorlat legfontosabb eleme a talpunk alatt élő pici élőlények és növények bemutatása, hiszen gyakran nem is vagyunk tudatában, milyen gazdag élet folyik ott. A foglalkozás előtt készítsetek elő kis emberfigurákat minden gyermek számára (lehet az legó emberke, egyéb kész figura, vagy kartonból kivágott, esetleg kavicsra, vagy jégkrém pálcikára rajzolt emberke). A kirándulás során kérd meg a gyermekeket, hogy vigyék el az emberkéiket a környéken egy kis sétára és az emberkéikkel együtt vizsgáljanak meg egy apró területet (zsinórral kijelölt kb. 1m² területet).

Az emberkék nézzenek meg mindent, ami ott található, nézzenek be a kövek alá, vizsgálják meg a rovarok odúját, ellenőrizzék, mi van a fa kérge alatt, mászsanak fel a földön heverő nagyobb kőre, vagy ágra. Kérd meg a gyermekeket, hogy képzeljék el, mit lát az ilyen emberke a szemével és hogyan érzi magát. A gyermekek használhatnak nagyítót. Befejezőként beszélgetsek a legérdekesebb felfedezésekről. Később a gyermekek leírhatják a kirándulást a naplóban, vagy rajzolhatnak egy képeslapot.

BINGÓ A TERMÉSZETBEN

Ehhez a játékhoz a bingo játékban használatos lapokhoz hasonlóra lesz szükség, azzal, hogy a lapon számok helyett a természet elemei kapnak rajta helyet. [Itt](#) található meg a kinyomtatásra kész lapokat, de természetesen a lapokat önállóan is el lehet készíteni, alkalmazkodva az évszakhoz, vagy a séta helyéhez.

Oszd ki a bingót és a ceruzákat a játékosoknak és kérd meg őket, hogy keressék meg a közelben a lapra felvázolt természeti elemeket. Ha valakinek sikerül megtalálni valamelyik elemet, annak rajzát húzza ki a lapon. Az nyer, akinek elsőként sikerül megtalálni az egy sorban, egy oszlopban, vagy egy átlóban elhelyezkedő elemeket. Ha ez sikerül, a győztes elkiáltja: bingo! Kérd meg a gyermekeket, hogy ne szedjék össze a fellelt elemeket, elég, ha bejelölik a lapon.

TEKINTÉLYEK MONDJÁK

Mire az egész oktatási rendszer megváltozik, sok év eltelik. Viszont nincs annak semmi akadálya, hogy változásokat vezessünk be. Mától kezdve! Kis lépésekkel, a saját osztályunkban, örömtelivé téve a gyermekek számára a tanulást.

Dorota Paçalska, Az örült tanár naplója

Ökológiai műhelyfoglalkozásokat szervezünk, hogy kimenjünk a gyermekekkel az erdőbe és tanuljunk valamit, azért, hogy egyszer ők is szervezzenek csoportokat az erdő és ott töltsék az időt, fára mászva és mellékesen megismerve a természetet. Amit most csinálunk az annyi, hogy igyekszünk pótolni azoknak a régi gyermekeknek a ma már nemigen létező természetes játékait, akik önállóan szervezték meg idejüket saját környezetükben... Fel kell gyűrni az ingujjat és menteni azt, ami menthető, tudatában annak, hogy ez mind csak helyettesítése azon spontán és természetes tevékenységnek, melyek valaha a gyermekek mindennapjaiban jelen voltak.

**Ryszard Kulik, a pszichológia
doktora**

A gyermekeknek kedvük van szaladgálni a friss levegőn, tüzet rakni, fetrengeni a sárban, fára mászni és virágokat szagolni. Még akkor is, ha médiák milliói és a gyermek figyelmét elvonó egyéb tényezők fognak minket körülvenni, a természettel való kapcsolat mindig is lelkesedést fog kiváltani a gyermekekben, fejleszteni fogja mély kötődésüket a természethez.

Jörn Kaufhold, vad természet pedagógia tréner

Ha úgy véljük, hogy a teljes értékű természeti oktatás csak nemzeti parkban tartható, akkor valóban, ezt a város sosem lesz képes teljesíteni. De minden városban van számos olyan kisebb terület, ahol a természet az úr – ezek gyakran egészen vad, benőtt, nem elhanyagolt zöld területek, amelyek kiválóan alkalmasak a foglalkozás megtartására. Meg vagyok róla győződve, hogy a bölcs pedagógus talál olyan értékes, látszólag nem érdekes helyet, ahol vonzó természeti oktatást lehet tartani.

**Anna Komorowska, tájépítész,
természetes játszóterek**

Nagyon fontos, hogy tudatosítsuk a szülőknél, hogy az erdős terület nem vonja meg a gyermektől a bizonyos képességek, kompetenciák, vagy a világgal kapcsolatos tudás megszerzésének lehetőségét. Éppen ellenkezőleg, az erdő olyan gazdag környezet, hogy a gyermeknek folyamatosan lehetősége van a világot vizsgálni. Itt nem a didaktikus aktivitásként megszervezett vizsgálati szempont a lényeges, hanem inkább a gyermekben felszabadított kutatási kedv, hogy megcsodálja az őt körülvevő környezetet. Ez alakítja ki benne a kutatói hozzáállást, amire oly nagy szükség van az iskolás években.

Maciej Mrozowski, kisgyermekkel foglalkozó óvodai pedagógus

Az erdei iskola komplex módon közelíti meg a környezeti nevelést, nagy hangsúlyt helyezve az egész gyermek fejlődésére, nem csak az iskolai oktatásra. Ennek eredményeként, gyakorlatilag mindent tanulhatunk! Esetenként összekötjük a tanulást az iskolában tanult témakörökkel, például a rómaiakkal, a súrlódási erővel, élőhelyekkel, vagy a növények fejlődésével. Ez a tanártól képzelőerőt igényel, valamint az osztályt oktató más tanárokkal való együttműködést a két különböző (elméleti és környezeti) hozzáállás összekapcsolásának érdekében.

Richard Irvine, Erdei Iskola tréner

Azt mondják, hogy távolodunk a természettől, de hiszen az attól való eltávolodás és a kontaktus megszűnése mind az emberi faj, mind a többi faj számára egyáltalán nem lehetséges. Változatlanul teljes egészében függünk bolygónktól – bár tönkretettük, átalakítottuk, beton falakkal és elektronikus képernyőkkel elhatároltuk magunkat a vadontól. Igazából nem veszítjük el a kapcsolatot a természettel, nem élünk tőle eltávolodva. Amit igazából veszítünk, az ennek a tudata, az összekapcsolódás észre nem vétele, hirtelen szemhúnyás afelett, ami egy bizonyos ideig egyértelmű volt.

**Marta Jermaczek-Sitak,
ökológus, botanikus**

KI A TANTEREMBŐL NAP

2016. június 10.

Gyere, gyere ki a hegyoldalba,
Neked játszik ott egy tücsökbanda.
Gyere, gyere, gyere, várnak rád!

Jobbnál jobb ötletek, hogy hogyan légy része:
a www.emptyclassroomday.eu oldalon.

A FORRÁS RÓL

A „Forrás” Környezeti Tevékenységek Központja 20 éve foglalkozik széles körben értelmezett ökológiai, természeti és globális neveléssel. Missziónk a társadalom ökológiai tudatosságának folyamatos emelése az aktív ökológiai nevelés és oktatás eszközei segítségével, mint például az ifúságnak tartott műhelyfoglalkozások, képzések, vidéki kirándulások és informatikai projektek.

Tevékenységünk a kis ökológiára, az állatok védelmére, a természeti, globális és néprajzi nevelésre összpontosul. Szerzői programok alapján dolgozunk, melyeket folyamatosan aktualizálunk és a tanárok szükségleteihez, valamint az érvényes tananyaghoz igazítunk. Saját módszertani anyagokat dolgozunk ki játékok, társas játékok és feladatlapok formájában.

Ajánlatunk több mint nyolcvan, gyermekek és ifúság számára készült műhelyfoglalkozást tartalmaz, melyek Oktatási és Ökológiai Kultúra Központunkban (Łódź, ul. Zielona 27), valamint a Łódźban, Varsóban, Krakkóban és Sziléziában működő iskolákban tartunk.

Szervezünk még „Nagyon Zöld Iskolákat” Lengyelország valamennyi iskolája számára. Ezek 5-napos kirándulások, melyek keretében tapasztalt trénerök intenzív ökológiai és természeti oktatási programot tartanak.

A központ képzési ajánlataival évente átlagosan kb. 12 000 tanuló él. Működésünk kezdete óta körülbelül 200 foglalkozási forgatókönyvet dolgoztunk saját és egyéb intézmények általi felhasználásra, és több mint 30, ökológiai és globális nevelésnek szentelt publikációt adtunk ki. Az állandó oktatási tevékenység mellett a Forrás az Oktatási és Ökológiai Kultúra Központ keretében számos regionális és országos oktatási programot szervez és tart az iskolák és külső résztvevők széles rétegei számára.

A Központ számos civil szervezettel, intézménnyel, tanártovábbképző központtal, ökológiai oktatóközponttal és önkormányzattal működik együtt.

További információ a www.zrodla.org weboldalunkon található.

A MAGYAR KÖRNYEZETI NEVELÉSI EGYESÜLETRŐL

A Magyar Környezeti Nevelési Egyesületet 53 lelkes környezeti nevelő alapította 1992 márciusában. Ma az aktív tagság létszáma 300 fő körül van. Egyesületünk 1998 óta közhasznú célokat valósít meg. 1999-ben „Környezetünkért” díjat kaptunk a környezetvédelmi tárcától.

Az Egyesület célja, küldetése

- A környezeti nevelést feladatuknak vallók – s rajtuk keresztül a magyar társadalom – ismereteinek, környezeti tudatosságának és felelősségének fejlesztése, gondolkodás – és életmódjának környezetbaráttá alakítása.
- A környezeti neveléshez szükséges ismeretek és módszerek gyűjtése és terjesztése, a környezeti nevelők munkájának segítése, a közöttük lévő együttműködés bátorítása és szervezése.
- A környezeti nevelők személyes hatékonyságának növelése, kapcsolatteremtő képességük fejlesztése.
- Az emberi kapcsolatok vizsgálata, megértése és javítása, az emberek egymás közti és a környezettel elérhető harmóniája érdekében.
- A természet és az ember tiszteletén alapuló etika formálása, a bolygó méretben és évszázadokban való gondolkodás felelősségének szorgalmazása, az együttműködés

és a türelem gyarapítása. Az ökológiai fenntarthatósághoz szükséges készségek felismerése és gyakoroltatása.

Az Egyesület rendszeres programjai

- Évente szervezünk Országos Találkozót. Barátkozunk, előadásokat hallgatunk, műhelyfoglalkozásokat, terepgyakorlatokat tartunk szép természeti környezetben. Ismerkedünk a hely szellemével.
- Minden évben rendezünk „Ökocarácsonyt” a gyerekeknek, melynek lényege a sajátkezű ajándékkészítés természetes anyagokból.
- Szakmai és módszertani anyagok összeállítását segítjük, környezeti nevelési kiadványokat jelentetünk meg.
- Tucatnyi környezeti neveléssel (is) foglalkozó független szervezettel működünk együtt.
- Konferenciákat, tanártovábbképzéseket, előadói üléseket, kirándulásokat, múzeum-látogatásokat, klubszerű összejöveteleket és egyéb rendezvényeket szervezünk.
- Egyre többet foglalkozunk a fenntarthatóságra képesítés módszereivel, a környezet megóvásához szükséges készségek és etika fejlesztésével.

További információ: www.mkne.hu